

XIX muutuva keele päev

17. novembril 2023

Tallinna Ülikoolis

2023

Muutuva keele päeva korraldatakse Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli ühistööna.

Teemapäeva korraldavad Reili Argus, Helle Metslang, Ilona Tragel ja Loviisa Mänd.

XIX muutuva keele päev toimub koostöös TÜ eesti ja üldkeeleteaduse instituudi projektiga “Protsessikeskne tekstiloome gümnaasiumis ja ülikoolis: tõenduspõhine teadmus ja praktikad” tööühm (Kadri, Nikolai ja Gerda Rõugu nimeline fond), Eesti Teadusagentuuri uurimisprojektiga PRG341 “Pragmaatika grammatika kohal: subjektiivsus ja intersubjektiivsus eesti keele registrites ja tekstiliikides” ja EKKD projektiga “Eesti laste ja noorte mitmekeelse suhtluse keelekogud ja korpused”.

Sisukord

ÜLDSEKTSIOON

Eesti keele verbifraasi sõnajärje varieerumine ja ekstrapositsioon <i>Heete Sahkai</i> (Eesti Keele Instituut)	4
Indefiniitpronoomenite käändevormide varieerumine ja seda mõjutavad tegurid kirjallikus keeles <i>Annika Kängsepp</i> (Tartu Ülikool)	6
Pandeemia jäljed keelekasutuses: COVID-19 mõju eesti keele sõnaassotsiatsioonidele <i>Mai Raet</i> (Tallinna Ülikool)	8
Leivu keele kõrisulghäälik <i>Janek Vaab</i> (Tartu Ülikool)	9
Ersa keele varieerumised läbi aegade <i>Natalia Abrosimova</i> (Lasnamäe Gümnaasium).....	10
TÖÖTUBA: MUUTUVAD TEKSTID	11
Tekstiloojate ja -uurijate dünaamiline kogukond <i>Eleriin Miilman, Marri-Mariska Tammepõld</i> (Tartu Ülikool)	12
Muutuv autor: kas genereerib inimene või robot? <i>Marri-Mariska Tammepõld, Marielin Kepp, Johannes Sarapuu, Ilona Tragel</i> (Tartu Ülikool)	14
Muutuvad hoiakud: pehmedajate kasutuse muutus kirjutaja teekonnal <i>Nele Karolin Teiva</i> (Tartu Ülikool)	15
“Tuleks kuidagi siduvamaks kuidagi teha” ehk millised on kaasõppija tagasiside võimalused veenda autorit oma teksti muutma <i>Nele Novak</i> (Tartu Ülikool)	16
TÖÖTUBA: MITMEKEELSUS, KEELEOMANDAMINE JA KEELEKASUTUS.....	17
Kontaknähtused eesti-inglise varajases kakskeelsuses <i>Piret Baird, Anna Verschik</i> (Tallinna Ülikool)	18
Pildikirjelduskatse mitmekeelsetele lastele: meetodi sobivuse analüüs ja esmaseid tulemusi <i>Andra Kütt-Leedis, Reili Argus</i> (Tallinna Ülikool)	19
Sõnavara ja morfosüntaktiliste mallide areng eesti keelt teise keelena õppijate kõnes aasta jooksul <i>Reili Argus, Tiina Rüütmaa</i> (Tallinna Ülikool)	20
Kuidas arendada teadlikult eesti keele kui teise keele õppijate rääkimisoskust <i>Mare Kitsnik</i> (Tartu Ülikooli Narva kolledž)	21
Rääkimisülesanded eesti keele B1-taseme täiskasvanute kursusel <i>Katrin Mikk</i> (Tartu Ülikool)	23

ÜLDSEKTSIOON

Eesti keele verbifraasi sõnajärje varieerumine ja ekstrapositsioon

Heete Sahkai (Eesti Keele Instituut)

Eesti keele verbifraasi iseloomustab põhja ja laiendi järjekorra varieerumine, nt (1).

- (1) a. soov [osta kohalikku toitu] VO (etTenTen13)
b. soov [sooja toitu süüa] OV (etTenTen13)

Keele varieerumise üks võimalik põhjus on käimasolev keelemuutus. OV- ja VO-järje varieerumist eesti keeles võib pidada märgiks käimasolevast tüpoloogilisest muutusest OV > VO. Võib eeldada, et eesti keele ajalooline sõnajärg on sarnaselt teistele uurali keeltele (S)OV, mis on ka teistes uurali keeltes asendunud või asendumas (S)VO-järjega (Vilkuna 1998).

Tüpoloogiline muutus (S)OV > (S)VO on maailma keeltes küllalt levinud. Ühe võimaliku mehhanismina, mille kaudu see aset leiab, on välja pakutud ekstrapositsiooni. Ekstrapositsioon on põhjalõpulisel fraasi puhul nähtus, kus laiend või selle osa siiski põhjale järgneb, näiteks seetõttu, et see on n-ö raske või finiiitne. Näiteks eesti keele postpositsioonifraasides järgneb tagasõnale laiendi osaks olev järeltäiend või relatiivlause (vrd *olukorra tõttu tööjõuturul* pro **olukorra tööjõuturul tõttu*). Ekstrapositsioon võib esineda ka põhjalõpulisel verbifraasis või lauses. Näiteks tänapäeva saksa keeles on verbifraas ja kõrvallused verbilõpulisel, kuid laiend siiski järgneb tavaliselt verbile, kui see on kõrvallause, infiniititarind või võrdlustarind, ning võib järgneda ka muudel juhtudel, eelkõige kui laiend on pikk või fokuseeritud (Sapp 2014). Ekstrapositsiooni on peetud OV > VO muutuse põhjuseks, kuna see tingib VO-järje esinemise OV-järje kõrval. Täpsemalt on oletatud, et muutuse mehhanismiks on ekstrapositsiooni laienemine kõigile fokuseeritud laienditele, mis toob kaasa VO-järje sagenemise ja lõpuks infostruktuuriliselt markeerimata baassõnajärjeks muutumise (Faarlund 2002:732).

Eesti keele verbifraasis on infostruktuuriliselt markeerimata sõnajärg OV; VO-järg esineb praktiliselt ainult siis, kui laiend väljendab uut infot (Ogren 2015). Lisaks seostub VO-järg ka muude tavaliste ekstrapositsiooni põhjustavate teguritega (nt laiend on sekundaartarind või kõrvallause, Sahkai 1999: 32). Seega võiks püstitada hüpoteesi, et eesti keele verbifraasi baassõnajärg on OV- ning VO-järje näol on tegemist ekstrapositsiooniga, mis on laienemas kõigile fokuseeritud laienditele. Käesoleva uurimuse eesmärk on seda hüpoteesi kontrollida. Selleks vaatlen verbi, partikli ja laiendi järjekorda *da*-infinitiivifraasides, mille põhjaks on ühendverb. Uurimus lähtub eeldusest, et verbi ja partikli järjekord korreleerub põhja ja laiendi tüpoloogilise järjega (nt Haider 2010). Näiteks VO-järjega germaani keeltes paiknevad nii laiend kui partikkel verbi järel, OV-järjega keeltes aga verbi ees. Ekstrapositsiooni korral järgneb OV-keeles laiend verbile, kuid partikkel eelneb verbile. Uurimuse eesmärk on seega kontrollida, kas VO-järjega *da*-infinitiivifraasides, mille põhjaks on ühendverb, partikkel pigem eelneb verbile, mida võiks pidada ekstrapositsiooni tunnuseks (2a), või järgneb verbile, mida võiks pidada „kanoonilise“ VO-järje tunnuseks (2b).

- (2) a. Tahan läbi lugeda mitu raamatut. OV + laiendi ekstrapositsioon
b. Tahan lugeda läbi mitu raamatut. VO

Viited

Faarlund, Jan Terje 2002. Syntactic developments from Ancient Nordic to Old Nordic. – Oskar Brandle, Kurt Braunmüller, Ernst Håkon Jahr, Allan Karker, Hans-Peter Naumann, Ulf Teleman, Lennart Elmevik & Gun Widmark (toim), *The Nordic languages: An*

- international handbook of the history of the North Germanic languages 1. 729–733. Berlin; New York: de Gruyter.
- Haider, Hubert 2010. The syntax of German. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press.
- Ogren, David 2015. Sõnajärg, infostruktuur ja objekti kääne eesti keeles. ESUKA-JEFUL 6-3: 197–213.
- Sahkai, Heete 1999. Eesti verbifraasi sõnajärg. – KK 1, 24–32.
- Sapp, Christopher D. 2014. Extraposition in Middle and New High German. *Journal of Comparative German Linguistics* 17:129–156, DOI 10.1007/s10828-014-9066-6.
- Vilkuna, Maria 1998. Word order in European Uralic. – A. Siewirska (toim) *Constituent order in the languages of Europe*, Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 173– 23.

Indefiniitpronoomenite käändevormide varieerumine ja seda mõjutavad tegurid kirjalikus keeles

Annika Kängsepp (Tartu Ülikool)

Indefiniitpronoomeniteks nimetatakse asesõnu, mille peamine funktsioon on väljendada umbmäärasust (Haspelmath 1997: 12). Vormiliselt koosnevad indefiniitpronoomenid tavaliselt tüvest (näiteks inglise keeles *-body*), mis väljendab olemuslikku kategooriat, ja indefiniitsuse markerist (näiteks inglise keeles *some-*), mis on kõigile sarja liikmetele ühine (Haspelmath 1997: 28). Haspelmathi eeskujul saab eesti keeles moodustada *gi/-ki*-liiteliste indefiniitpronoomenite sarja, kuhu kuuluvad *keegi*, *miski*, *kumbki*, *ükski* ja *mingi*.

Indefiniitpronoomenite *keegi*, *miski*, *kumbki* ja *ükski* käändevormides esineb tegelikult keelekasutuses varieeruvust, mida olen varem uurinud korpuse etTenTen põhjal (Pant 2018) ja katseliselt (Pant 2020). Varieeruvus seisneb *-gi/-ki* asukohas, mis võib käändevormides lisaks kirjakeele normi kohasele positsioonile käändelõpu järel (näide 1) paikneda ka käändelõpu ees (näide 2), kahe käändelõpu vahel (näide 3) või käändelõpu ees ja järel (näide 4). *-gi/-ki* on eesti keele levinuim kliitik, mis morfotaktika reeglite järgi paikneb sõnas viimasel kohal (Viht, Habicht 2019: 39, 47). Indefiniitpronoomenites esineva *-gi/-ki* asukoht käändelõpu ees viitab aga eesti keele morfotaktika reeglite järgi pigem tuletusliitele kui kliitikule.

(1) *Kerge on kellelegi silti külge kleepida.* (ÜK 2021, perioodika)

(2) *Diplom ei anna kellegile mõistust.* (ÜK 2021, foorumid)

(3) *Mina ei anna mitte kellelegile raha.* (ÜK 2021, perioodika)

(4) *Ma loodan, et sellest postitusest on vähemalt kellegilegi kasu.* (ÜK 2021, blogid)

Kuivõrd kirjaliku keele korpuse tekstisõnade arv on varasemates uurimustes kasutatud korpusega võrreldes hüppeliselt kasvanud ning varasemad uurimused on keskendunud peamiselt *-gi/-ki* asukohale käändevormides, on ettekande eesmärk anda ülevaade indefiniitpronoomenite *keegi*, *miski*, *kumbki* ja *ükski* käändevormide varieerumise ulatusest 2021. aasta eesti keele ühendkorpuse (Koppel, Kallas 2022) põhjal ning kirjeldada pronoomeni *keegi* käändevormide varieerumist mõjutavaid tegureid.

Korpuseuuringu tulemuse põhjal varieeruvad enim pronoomeni *keegi* käändevormid, millest malli TLgi¹ järgi moodustatud vorme esines kokku 78,6%. Mallide TgiL, TLgiL ja TgiLgi järgi moodustatud vorme esines kokku 21,3%, milles enamuse (20,6%) moodustasid malli TgiL järgivad käändevormid. Indefiniitpronoomeni *keegi* käändevormide valikut mõjutas enim teksti žanr.

Viited

Haspelmath, Martin 1997. *Indefinite Pronouns*. Oxford: Clarendon Press.

Koppel, Kristina, Jelena Kallas 2022. Eesti keele ühendkorpus 2021. (Estonian National Corpus 2021.) Eesti Keeleressursside keskus. <https://doi.org/10.15155/3-00-0000-0000-0000-08E60L>.

---

¹ Olen jaganud käändevormid nelja vormimalli: TLgi (tüvi, käändelõpp, *-gi/-ki*), TgiL (tüvi, *-gi/-ki*, käändelõpp), TLgiL (tüvi, käändelõpp, *-gi/-ki*, käändelõpp), TgiLgi (tüvi, *-gi/-ki*, käändelõpp, *-gi/-ki*).

- Pant, Annika 2018. Asesõnade *keegi, miski, kumbki* käändevormide varieerumine eesti kirjakeeles. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/60560/Pant_Annika_BA2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Pant, Annika 2020. Pronoomenite *keegi, miski, kumbki, ükski* käändevormide kasutus tänapäeva eesti keeles. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/68143/Pant_Annika_MA2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Viht, Annika, Külli Habicht 2019. Eesti keele sõnamuutmine. (Eesti keele varamu IV.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Pandeemia jäljed keelekasutuses: COVID-19 mõju eesti keele sõnaassotsiatsioonidele

Mai Raet (Tallinna Ülikool)

Näib, et nüüdseks on koroonakriis möödas ning meedia ja inimeste tähelepanu on liikunud uutele hädaolukordadele (nt energiakriis, julgeolekukriis jne). See tõstatab küsimuse, kas nn koroonakeel on inimeste keelekasutusse püsivama jälje jätnud. Tekkis ju täiesti uus sõnavara, millega kirjeldada nn uut normaalsust, ning sõnad, mille vahel varem tugevad assotsiatsioonid puudusid (nagu 'mask' ja 'kaubanduskeskus'), muutusid omavahel seotuks. Samuti muutusid olemasolevate sõnade tähendused. Näiteks kandis pandeemia kõrgperioodil omadussõna 'negatiivne' positiivset tähendust – negatiivne koroonatest oli tegelikult positiivne. Siiski väidavad keeleeksperdid, et enamus kriisiaegsest sõnavarast kaob aja jooksul ning erialaterminid suunduvad üldkeelest tagasi oma valdustesse. Nendele mõnevõrra vastandlikele väidetele tuginedes püüan välja selgitada, kas ja kuidas on COVID-19 kriis muutnud konkreetsete, peamiselt terviseiga seotud sõnade assotsiatioone eesti keelt emakeelena kõnelevate isikute hulgas. Selleks kogusin tänavu jaanuarist märtsini veebipõhise sõnaassotsiatsioonitestiga andmeid, mis aitaksid asjasse rohkem selgust tuua. Võrdlesin tulemusi Eesti Keele Instituudi vanemteaduri Ene Vainiku koostatud „Eesti keele sõnaassotsiatsioonide sõnastikuga“, kuna sealne keelematerjal on kogutud enne pandeemiat, aastatel 2016–2018. Kollektiivsete alateadlike keelemuutuste uurimine aitab paremini mõista, millist mõju COVID-19 mastaabiga kriis keelele avaldab.

Leivu keele kõrisulghäälik

Janek Vaab (Tartu Ülikool)

Ettekandes kirjeldan leivu keele kõrisulghääliku varieerumist. Leivu keel on tänaseks hääbunud lõunaeesti keel. Üks lõunaeesti keele hääldusele iseloomulikuid jooni on kõrisulghäälik, mis kannab mitmeid grammatilisi funktsioone, neist tähtsamad on näiteks mitmuse nominatiivi (*kalaq* 'kalad') ja imperatiivi (*võtaq* 'võta!') markeerimine. Nagu võru ja setu keeles, võib leivu *q* suulises kõnes häälduda (nt *munaq* 'munad'), jääda hääldamata (nt *pääkse* 'peakesed') või assimileeruda järgneva sõna alguskonsonandiga (nt *linak-kasviq* 'linad kasvasid'). Uurisin viimaste leivu keele kõnelejate salvestuste transkriptsioonidest (avaldatud Eesti murrete kogumiku IX osas), kuidas mõjutavad kõrisulghääliku varieerumist lemma, kõrisulghääliku morfoloogiline staatus ja vorm, sõna struktuur ning järgnev segment. Kasutasin uurimiseks juhupuid ja -metsi.

Leivu keeles hääldati kõrisulghäälikut 22% kõigist reeglipärastest juhtudest. Leivu juhumetsa mudelis osutus tähtsaimaks *q* hääldumise varieerumist seletavaks tunnuseks *q* morfoloogiline staatus. Kui kõrisulghäälik oli morfoloogiliselt osa sufiksist (nt *-gaq*), jäi see 93% juhtudest hääldamata. Kui kõrisulghäälik oli üksi sufiks ning sõna tüves polnud toimunud lemmaga võrreldes muutusi, esines kõrisulghäälik 43% juhtudest. Ka leivu keeles leidis kinnitust võru ja setu keele kohta tehtud tähelepanek, et kõrisulghäälik hääldub pigem pausi eel ning vähem vokaali eel. Enim hääldub kõrisulghäälik ühesilbilistes sõnades, kahesilbiliste sõnade puhul on oluline ka koosmõju vältega – *q* hääldub kolmandavärtelistes kahesilbilistes sõnades pea kaks korda harvemini kui esma- ja teisevärtelistes sõnades. Lemmasid vaadates on näha, et *q* hääldub pigem rõhumäärsõnades (nt *külq* 'küll'), mistõttu võib küsida, kas lõunaeesti grammatiline *q* oli leivu keeles arenemas pragmaatiliseks rõhupartikliks.

Ersa keele varieerumised läbi aegade

Natalia Abrosimova (Lasnamäe Gümnaasium)

Ersa keel kuulub soome-ugri keelte volga rühma ning on tänapäeval koos mokša ja vene keelega Mordva Vabariigi riigikeele staatuses. Erinevates demograafilistes ning sotsiaalsetes tingimustes on ersa keeleolukord pidevalt muutunud (Abrosimova 2016, Demin 2015). Tänapäeva ersa keeleolukorra peamiseks murekohaks on keele staatuse langus, mis toob kaasa ersa kõnelejate arvu vähenemist ning ersa keelelise identiteedi nõrgenemist – keeleline staatus väljendab keelelise identiteedi kvaliteeti (Rannut 2003). Keelelise identiteedi langust on põhjustanud ka erinevatel ajaperioodidel ersade kultuuris toimunud ühiskondlikud muutused, mis on toonud kaasa koos keele staatuse langusega ka keele funktsioonide muutusi (Nadjkin 1993).

Ettekandes räägin ersa keelest kui kultuurifenomenist: ersa kirja- ja kirjanduskeel täidab alates oma väljakujunemise hetkest kuni tänapäevani peale kultuurilise ja kommunikatiivse funktsiooni ka kaalukat valgustuslikku rolli. Oma uuringus vaatlen ersa kirja- ja kirjanduskeeles toimunud protsesse alates XVIII sajandist kuni tänapäevani. Esmalt annan lühiülevaate ersa kirjakeele kujunemisest – esimestest ersa keele uurijatest ja ersakeelsetest allikatest. Seejärel kirjeldan keele arenemise põhiperioode – ennekirjakeelset ja kirjakeelset perioodi ning ka tänapäeva arengutendentse ja ersa kirjakeele funktsiooni ersalaste tänapäeva kultuuris. Viimaks tutvustan ersalaste praegust keeleolukorda hariduses ja igapäevaelus ning annan ülevaate keelekasutusest sotsiaalmeedias.

Viited

Abrosimova, Natalia 2016. Ersa kirjakeele areng kultuuri kontekstis. Doktoritöö. Tallinna Ülikool.

<https://www.etera.ee/zoom/27036/view?page=1&p=separate&view=0,0,2067,2834>.

Demin 2015 = Демин В. И. 2015. Эрзянь литературась ды печатесь. Саранск.

Nadjkin 1993 = Надькин, Д. Т. 1993. Эрзянь-мокшонь культурань оймеёжозо ды «Масторавань» тувталонзо».

Rannut, Mart, Ülle Rannut, Anna Verschik 2004. Keel, võim, ühiskond. Tallinn: TPÜ Kirjastus.

TÖÖTUBA: MUUTUVAD TEKSTID

Teksti on läbi aegade eri viisidel kirjeldatud, defineeritud, selle olemuse üle arutletud. Ühelt poolt tahetakse tekste normida, teisalt otsitakse tekstidest originaalsust ja autori isikupära. Teksti definitsioonide piire nihutab sotsiaalmeediaajastu ja audiovisuaalsete tekstide levik, mis tõstatab küsimuse, millistele tunnustele peab tekst vastama, et olla üldse tekst?

Tänapäevane tekstide maailm ja see, milles elasid teksti olemuse üle mõtisklenud suurkujud, on päris erinevad. Siiski on teksti definitsioone, mis muutustest hoolimata püsima jäävad (vt nt Juri Lotman 1991. Kultuurisemiootika: tekst – kirjandus – kultuur. Tallinn). Töötoa ettekannetes arutleme selle üle, kuidas muutuvad ajas ja ruumis tekstid, nende autorid ja vastuvõtjad.

Töötuba korraldab TÜ eesti ja üldkeeleteaduse instituudi projekti “Protsessikeskne tekstiloome gümnaasiumis ja ülikoolis: tõenduspõhine teadmus ja praktikad” tööühm (Kadri, Nikolai ja Gerda Rõugu nimeline fond), kontakt Ilona Tragel (ilona.tragel@ut.ee).

Tekstiloojate ja -uurijate dünaamiline kogukond

Eleriin Miilman, Marri-Mariska Tammepõld (Tartu Ülikool)

Kogukond on paljutähenduslik ja kohati poleemiline mõiste: räägitakse selle üle- ja vääritikasutamisest (nt Alvela 2018), ühelt poolt võib kõnelda kogukondliku eluviisi hääbumisest, teisalt aga kogukondade tõusust (Narusson 2022: 16; vt kogukonnaaedade kohta nt Linsi, Reemaa 2022) ja nende kaasamisest sidusama ühiskonna loomise nimel (Sidusa Eesti arengukava: 27–30). Kogukond – nii mõiste kui ka nähtusena – on dünaamiline ning selle omadused erinevad eri valdkondades ja uurimustes (Vihma, Lippus 2014: 8; Narusson 2022: 16–17). Üldistatult võiks öelda, et inimeste hulk on kogukond juhul, kui neil on midagi ühist, olgu selleks hobi, maailmavaade, jagatud kogemus või mure (Narusson 2022: 13, 16–17). Seejuures, mida tugevam on kogukonna- ehk ühtekuuluvustunne, seda teotahtelisemad on liikmed ning seda suurem on vastutus kogu elukeskkonna ees (Narusson 2022: 16–18; vt ka Miilman 2023).

Kogukonnad võivad tekkida ka (üli)õpilaste hulgas, olles tihti virtuaalsed, ka globaalsed. Nt juutuuberi üleilmne jälgijaskond, rahvusvahelised uurimisrühmad (kes vastavad *community of practice* tunnustele (vt Wenger 1998), diskursuse kogukond ehk üht diskursust mõistev inimeste hulk (vt Swales 1990). (Virtuaalse) kogukonna tekkimise potentsiaal on ka tekstiloojatel ja -uurijatel. Ettekandes käsitleme kogukonnana eesti keele riigieksami ettevalmistuskursusel osalenuid ehk eksamiks valmistujaid – mis neid iseloomustab ja mis tingimustes on kogukond loodud. Ühisosa leidmiseks lähtume sellest, milliseid näiteid õpilased oma kirjandites tõid (vt Nurmela 2022, Tammepõld 2022). Samuti arutleme, millised kogukonnad juba on ja võidakse luua gümnaasiumi- ja bakalaureuseastme tekstiloojate ning -uurijate hulgas? Kuidas need kirjutamis- ja uurimisprotsessi etappides tekivad ning kuidas kogukonnatunne mõlemat protsessi toetada võiks?

Viited

- Alvela, Ain 2018. TUTTAV TUNNE | Ain Alvela: kogukond või kildkond? Maaleht 23.08, <https://maaleht.delfi.ee/artikkel/83379019/tuttav-tunne-ain-alvelakogukond-voi-kildkond> (01.11.2023).
- Linsi, Laura, Roland Reemaa 2022. Kogukonnaaed – pehme ja roheline, poliitiline ja radikaalne. Müürileht, 28.12, <https://www.muurileht.ee/kogukonnaaed-pehme-ja-roheline-poliitiline-ja-radikaalne/> (01.11.2023).
- Miilman, Eleriin 2023. Kogukonna kaasamine lavastusprotsessi Paide Teatri näitel. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Narusson, Dagmar 2022. Kogukonna tähendused. Kirik keset küla. Koguduse ja kogukonna koostöö. Teatmik, 13–18. Koost. Avo Üprus, Ingmar Kurg. http://ekn.ee/doc/kirik_keset_kyla.pdf (01.11.2023).
- Nurmela, Alice 2022. 2021. aasta eesti keele riigieksami kirjandites kasutatavad tõestusmaterjalid. Bakalaureusetöö. Tallinna Ülikool.
- Swales, John 1990. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings. Boston: Cambridge UP.
- Tammepõld, Marri-Mariska 2022. Näite signaalkeelendid eesti keele riigieksami ettevalmistuskursuse kirjandites. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Vihma, Peeter, Madle Lippus 2014. Eesti kogukondade hetkeseis. Uuringuraport. Tallinn: Linnalabor ja Eesti Külaliikumine Kodukant. <https://www.kysk.ee/failid/Upload/files/Uuringud/Kogukonnauuring.pdf> (01.11.2023).

Wenger, Etienne 1998. Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity. New York: Cambridge University Press.

Muutuv autor: kas genereerib inimene või robot?

Marri-Mariska Tammepõld, Marielin Kepp, Johannes Sarapuu, Ilona Tragel (Tartu Ülikool)

Tekstirobotite genereeritud ingliskeelsete tekstide kohta on väidetud, et need ei erine inimese loodud tekstidest (nt AlAfnan & MohdZuki 2023 ja Chaka 2023). Tegime esialgse analüüsi eesti keele riigieksami kirjutamisülesande tekstidega, et leida, kas sama väide võiks kehtida ka eestikeelse teksti kohta. Analüüsisime automaatselt identse lähteülesande alusel loodud 210 abituritendi kirjutatud kirjandit (aastatest 2014, 2021, 2022 ja 2023) ja 210 ChatGPT 3.5 genereeritud teksti. Analüüsiks kasutasime erinevaid automaatse tekstianalüüsi vahendeid (sh Pythoni teek EstNLTK, Orasmaa jt 2016).

Esialgne hüpotees on, et on kirjandite puhul (ja tekstirobotile antud ühekordse lähteülesandega) on võimalik inimese ja tekstiroboti tekstidel vahet teha. Selles ettekandes tutvustame sõnavaliku erinevuste ja sarnasuste analüüsi tulemusi.

Viited

- AlAfnan, Mohammad Awad, Siti Fatimah MohdZuki 2023. Do Artificial Intelligence Chatbots Have a Writing Style? An Investigation into the Stylistic Features of ChatGPT-4 . Journal of Artificial Intelligence and Technology, 3(3), 85–94. <https://doi.org/10.37965/jait.2023.0267>.
- Chaka, Chaka. 2023. Detecting AI content in responses generated by ChatGPT, YouChat, and Chatsonic: The case of five AI content detection tools. Journal of Applied Learning and Teaching, 6(2). <https://doi.org/10.37074/jalt.2023.6.2.12>.
- Orasmaa, Siim, Timo Petmanson, Alexander Tkachenko, Sven Laur, Heiki-Jaan Kaalep 2016. EstNLTK - NLP Toolkit for Estonian. Proceedings of the Tenth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2016). <https://estnltk.github.io/>.

Muutuvad hoiakud: pehmendajate kasutuse muutus kirjutaja teekonnal

Nele Karolin Teiva (Tartu Ülikool)

Kuigi akadeemilisi tekste võiks pidada neutraalseteks tekstideks, esineb neis sageli viiteid autori seisukohtadele esitatud väidete suhtes ehk autori hoiakuid peegeldavaid keelevahendeid (vt nt Hint jt 2022a; Hyland 2005). Üks vahend, mille abil autor hoiakuid väljendada saab, on pehmendajad ehk keelevahendid, mille abil saab muuta väiteid ebamäärasemaks, väljendada enda ebakindlust, rõhutada väidete subjektiivsust ja teiste tõlgenduste võimalikkust (Lakoff 1973; Crompton 1997; Salager-Meyer 2011; Hyland 2005). Pehmendajate kasutamine on akadeemilistele tekstidele omane tunnus, mis on laiemalt seotud valdkonnas levinud tavadega (vt nt Hyland 2005: 55). Seega tekib küsimus, kuidas kirjutajad nende tavade täitmise poole püüdnud: millised erinevused on pehmendajate kasutamisel gümnaasiumis ja ülikoolis kirjutatud tekstides ning teadusartiklites?

Ettekandes annan esialgse ülevaate uurimistulemustest, mis kirjeldavad pehmendajate kasutamist gümnaasiumiõpilaste eesti keele riigieksami ettevalmistuskursusel kirjutatud kirjandites (Teiva 2022) ja bakalaureuse esimese semestri üliõpilaste „Sissejuhatus keeleteadusesse“ kursusel kirjutatud tekstides. Samuti võrdlen neid tulemusi eestikeelsete teadustekstide uurimuse tulemustega (Hint jt 2022b).

Viited

- Crompton, Peter 1997. Hedging in academic writing: some theoretical aspects. – *English for Specific Purposes* 16, 271–289.
- Hint jt 2022a = Hint, Helen, Djuddah A. J. Leijen, Anni Jürine 2022. Eestikeelse akadeemilise teksti tunnustest. – *Keel ja Kirjandus* 4, 327–353. <https://doi.org/10.54013/kk772a3>.
- Hint jt 2022b = Hint, Helen, Helena Lemendik, Ilona Tragel, Nele Karolin Teiva, Djuddah A.J. Leijen 2022. Metadiscourse can be found everywhere, also in Estonian academic text. Ettekanne Eesti-uuringute Tippkeskuse aastakonverentsil Subjektiivsus ja intersubjektiivsus keeles ja kultuuris. Tartu, 13.05.
- Hyland, Ken 2005. *Metadiscourse: Exploring interaction in writing*. London & New York: Continuum.
- Lakoff, George 1973. A Study in Meaning Criteria and the Logic of Fuzzy Concepts. – *Journal of Philosophical Logic* 2 (4), 458–508.
- Salager-Meyer, Françoise 2011. Scientific discourse and contrastive linguistics: Hedging. – *European Science Editing* 37(2), 35–37.
- Teiva, Nele Karolin 2022. Hoiaku väljendamine eesti keele riigieksami ettevalmistuskursuse kirjandites. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

“Tuleks kuidagi siduvamaks kuidagi teha” ehk millised on kaasõppija tagasiside võimalused veenda autorit oma teksti muutma.

Nele Novek (Tartu Ülikool)

Tagasiside on kirjutamisprotsessi oluline osa, millel on võime tagasisidestatavat teksti märgatavalt muuta ja kujundada. Nii on kaasõppija tagasiside kasulik ja õpetlik õppevahend, andes tudengitele võimaluse anda panus rühmakaaslaste tekstide paremaks muutmisel ja ühtlasi enda kirjutamisoskust arendada. Ometi on varasemad uuringud (Sivenbring 2017; Patchan ja Schunn 2016) näidanud, et eelkõige kiputakse teiste töid lugedes kommenteerima pindmisi probleeme, näiteks keelekasutust ja vormistust, mis teksti sisulisele edasiminekuks paratamatult kaasa ei aita.

Oma bakalaureusetöös (Novek 2023) uurisin ja ettekandes tutvustan, millise sisuga tagasisidet ajalootudengid üksteise esseele annavad ning kuidas erinevatele aspektidele kirjutatud tagasiside teksti lõppversiooni mõjutada võiks. Uurimusest selgus, et enim tagasisidet oli kirjutatud kaaslaste õigekirja, näiteks komavigade kohta. Seejuures rakendati sellist tagasisidet ka ülekaalukalt kõige rohkem. Kõige vähem kommenteeriti ja rakendati näiteks oskussõnavara ja teksti kui tervikut puuduvat tagasisidet. Omamoodi huvitava tulemusena selgus, et tudengid ei ole kuigi motiveeritud oma teksti muutma isegi siis, kui tagasiside puudutab argumentatsiooni – see tähendab sõnastuse selgust ja väidete põhistatust. Selles kategoorias kustutati ligi kolmandikul juhtudest probleemne tekstikoht, mille küljes parandusettepanekuga kommentaar asus, lihtsalt ära.

Viited

- Novek, Nele 2023. Isikukasutuse ja sisu mõju kaasõpilase tagasisidekommentaari rakendamisele. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.
- Patchan, Melissa M., Christian D. Schunn 2016. Understanding the Effects of Receiving Peer Feedback for Text Revision: Relations Between Author and Reviewer Ability. – *Journal of Writing Research*, 8(2), 227–265.
- Sivenbring, Jennie 2017. Kamratrespons som formativ bedömning för lärande. – *Högre utbildning* 7(1), 1–12.

TÖÖTUBA: MITMEKEELSUS, KEELEOMANDAMINE JA KEELEKASUTUS

Mitmekeelsus on väikeriigis alati oluline, eriti praegu, kui Eestis on üha rohkem teiste keelte kõnelejaid. Koolides on järjest rohkem lapsi, kes ei ole Eestis sündinud, kuid peavad hakkama saama eestikeelses koolisüsteemis, sest ühtlasi toimub üleminek eestikeelsele haridusele. Ka virtuaalne suhtlemine on järjest mitmekeelsem. Samas on Eesti mitmekeelset keelekeskkonda ühelt poolt õppimise ja teisalt eri keskkondades toimuva mitmekeelse suhtluse seisukohast suhteliselt vähe uuritud.

Töötoa ettekanded käsitlevad mitmekeelsuse nii lingvistilisi, kognitiivseid, sotsiaalseid, aga ka pedagoogilisi ja rakenduslikke aspekte.

Töötuba korraldab EKKD projekti “Eesti laste ja noorte mitmekeelse suhtluse keelekogud ja korpused” töörühm Anna Verschiku (anna.verschik@tlu.ee) ja Reili Arguse (reili.argus@tlu.ee) juhtimisel.

Kontaktnähtused eesti-inglise varajases kakskeelsuses

Piret Baird, Anna Verschik (Tallinna Ülikool)

Ettekandes käsitleme kontaktnähtusi inglise-eesti simultaanse kakskeelse (2;3–2;11) kõnes kasutuspõhisest teooriast lähtuvalt. Meie arvates ei ole kontaktidest johtuval keelemuutusel universaalseid piiranguid ning puudub range piir leksikoni ja morfosüntaksi vahel. Keelt saab vaadata kui kogemusest juhitud süsteemi (Quick jt 2019), kus grammatikat kujundab kasutus ning kogemus. Kõneleja kaks keelt toimivad pidevalt vastastikku ja mõjutavad teineteist. Kuna üks meie uuritava keelepaari keeltest, eesti keel, on rikkaliku muutemorfoloogiaga, siis annab see võimaluse piiluda tekkiva kakskeelse grammatikasse. Praeguse ni on eesti-inglise kakskeelsete laste koodivahetusest avaldatud vaid mõni üksik artikkel (vt näiteks Vihman 2018). Meie uurimisandmestik sisaldab palju koodivahetusega lausungeid (2996 eesti, 8069 inglise ja 2744 koodivahetusega) ning annab seega hea võimaluse uurida kontaktnähtusi varajases kakskeelses kõnes. Vaadeldav perekond järgib keelepoliitikat, kus kolmel päeval nädalas kõnelevad kõik pereliikmed eesti keelt ja neljal päeval nädalas inglise keelt. Andmestiku kogumise ajal ei käinud laps lasteaias, seega pärineb suurem osa tema sisendist pereliikmetelt.

Kategoriseerisime lausungid vastavalt Muyskeni (2013) tüpoloogiale. Andmestikus esineb kõiki kolme tüüpi koodivahetust (sisestus, vaheldus, ühildav leksikaliseerumine). Leidsime, et lausungites, kus eesti keel on põhikeel, võivad eesti keele muutelõpud olla lisatud inglise keele tüvedele, kuid seda mitte alati. Andmestik sisaldab ka inglise keele dominantseid lausungeid, kus on ainult üks eesti keele muutelõpp (näiteks *Where does that goe-ib? go-3SG*). Analüüs näitas, et Muyskeni (2013) tehtud ennustused selle kohta, millist tüüpi koodivahetust teatud sotsiolingvistilistes tingimustes eelistatakse ja millist rolli mängivad keeltevahelised struktuurilised erinevused, ei pea paika. Inglise ja eesti keel on tüpoloogiliselt erinevad, kuid see ei takista ühildavat leksikaliseerumist, sest kahe ükskeelse grammatika reeglid ei jää alles. Leidsime, et just nagu täiskasvanute eesti-inglise kakskeelses kõnes, ilmneb ka lapse kõnes kompromissvorme ja kakskeelseid konstruktsioone (Verschik & Kask 2021), näiteks ühendverbid (*kukkus off*, mis eesti keeles oleks *kukkus ära* ja inglise keeles *fell off*).

Viited

- Muysken, Pieter 2013. Language contact outcomes as the result of bilingual optimization strategies. *Bilingualism: Language and cognition*. Cambridge University Press 16(4). 709–730.
- Quick, Antje Endesfelder, Stefan Hartmann, Ad Backus, Elena Lieven 2019. Entrenchment and productivity: The role of input in the code-mixing of a German-English bilingual child. *Applied Linguistics Review* 12(2). 225–247. <https://doi.org/10.1515/applirev-2019-0027>.
- Verschik, Anna, Helin Kask 2021. English-Estonian code-copying: Comparing blogs and vlogs. *Applied Linguistics Review*. De Gruyter Mouton 12(2). 249–277. <https://doi.org/10.1515/applirev-2019-0028>.
- Vihman, Virve-Anneli 2018. Language Interaction in Emergent Grammars: Morphology and Word Order in Bilingual Children's Code-Switching. *Languages* 3(4). 40. <https://doi.org/10.3390/languages3040040>.

Pildikirjelduskatse mitmekeelsetele lastele: meetodi sobivuse analüüs ja esmaseid tulemusi

Andra Kütt-Leedis, Reili Argus (Tallinna Ülikool)

Paljude keeleõpet käsitlevate autorite arvates on sõnavaral keele kasutamises ja omandamises keskne roll (Hunt, Beglar 2005: 2) ja keele omandamise protsessis on kõige tähtsam omandada piisav hulk sõnu (Lewis 2000: 8). Eesti keeles ei ole kakskeelsete laste sõnavara kohta kuigi palju uurimusi ning vähe on instrumente, millega uurida nii üks- kui ka mitmekeelsete laste sõnavara. Ettekandes antakse ülevaade katsetatava uurimisvahendi sobivusest ning selle abil saadud materjali esmastest tulemustest. Ettekande näol ongi tegemist katsetatava uurimisvahendi abil saadud materjali esmase tutvustamisega.

Uurimuse eesmärk on leida, milline on eesti keelt teise keelena omandavate laste sõnavara sõnaliigiline jaotumus ning sõnavara üldine ulatus lasteti; individuaalsed erinevused ühe sõnaliigi kasutuse sees ning millised erinevused on mitmekeelsete laste sõnavaras võrreldes ükskeelsete lastega (Argus, Kõrgesaar 2014; Kütt, Argus 2017). Sõnavara jaotumist sõnaliigiti vaadeldakse eelkõige selliste andmete taustal, mis väidavad, et laste varaste sõnade hulgas on mis tahes keele omandamise varasel staadiumil sageli ülekaalus nimisõnad (Fenson jt 1994; Waxman jt 2013; Argus, Kõrgesaar 2014). Seega on üks uurimisülesanne ka vaadelda, kas samasugune sõnavara jaotumus kehtib vanemate laste puhul.

Lisaks on uurimisel meetodiline eesmärk katsetada sõnavaratesti sobivust keeleandmete kogumiseks. Testi sobivuse puhul uuritakse, kas meetod tingib laste pildikirjeldustes nimisõnade ülekaalu või mitte. Samuti vaadeldakse, kuivõrd võimaldab (staatilisemat laadi) pildikirjeldus kui meetod lastel verbe kasutada, ja kui lapsed oma kirjeldustes verbe kasutavad, siis millised need verbid täpsemalt on.

Uurimus põhineb pildikirjelduste abil kogutud 8–9-aastaste eesti-vene laste keelematerjalil (n=20). Detailirohke ning kindlate põhimõtetel loodud pildi abil suunati last toimuvat kirjeldama. Lapse kõne lindistati, transkribeeriti ning analüüsiti nii lekseemide ja esinemisjuhtude arvu kui ka lekseemide sõnaliigilise kuuluvuse järgi. Tulemusi võrreldi varasemate uurimustega ükskeelsete ja nooremate laste kohta.

Uurimusest ilmnes, et kõige rohkem kasutavad kakskeelsed lapsed oma kirjeldustes nimisõnu, verbe leidub kirjeldustes mõnevõrra vähem ning mäarsõnu veelgi vähem. Omadus- ja asesõnade hulk on aga väike kõigil lastel. Sõnaliikide osakaal on lasteti väga sarnane. Samas võib sõnavara olla lasteti küllalt erinev ja parema eesti keele oskusega laste sõnavara eristub suurema valiku omadussõnade ja tegusõnade poolest. Kuigi *olema*-verb on selgelt sagedasim, kasutavad lapsed ka dünaamilisi ehk tegevusi tähistavaid verbe. Seega ei tingi kasutatud meetod ainult staatiliste verbide kasutust ning annab hea ülevaate sõnaliikide jaotumisest.

Sõnavara ja morfosüntaktiliste mallide areng eesti keelt teise keelena õppijate kõnes aasta jooksul

Reili Argus, Tiina Rüütmaa (Tallinna Ülikool)

Eesti keele kui teise keele omandamine on tõusnud viimase aasta jooksul rohkem huvi keskmesse eelkõige seoses eestikeelsele õppele üleminekuga. Seni ilmunud kirjutistes on vaadeldud nii laste ja lastevanemate suhtumist üleminekusse (Vaiss 2009; Masso, Soll 2014 kui ka õpetajate suhtumisi eesti keeles ja mitmekeelses klassis õpetamisse (nt Rüütmaa jt 2023). Tunduvalt vähem on tähelepanu pööratud eesti keele kui teise keele keelestruktuuride ehk kitsamalt sõnavara ja grammatika arengule. Pikiuuringuga kogutud andmeid eesti keele kui teise keele sõnavara ja grammatiliste struktuuride omandamise kohta veel ilmunud ei ole. Ettekande eesmärk ongi seda lünka täita ning kirjeldada eesti keelt teise keelena omandavate esimese kooliastme õpilaste sõnavara ja grammatika arengut ühe aasta jooksul.

Ettekandes kirjeldatakse 25 eesti keelt teise keelena omandava 8–10aastaste lapse sõnavara ja konstruktsioonide arengut aasta jooksul 2022. ja 2023. aastal läbi viidud pildikirjelduskatse põhjal. Uurimuses vaadeldi, mis iseloomustab õppijate kasutatud keelevahendite muutust aasta jooksul sõnavaras ja mis konstruktsioonides ning kuidas on omavahel seotud pildikirjeldusel kasutatud sõnavara ulatus ja sõnaliigiline jaotumus konstruktsioonide mitmekesisusega.

Aasta jooksul suurenes õpilaste sõnavara, areng toimus kõikides sõnaliikides suhteliselt ühtlaselt, siiski oli lekseemide hulga kasv kõige suurem omadus- ja asesõnade puhul. Ka konstruktsioonides toimus aasta jooksul märkimisväärne areng, lisandus eri tüüpi morfosüntaktilisi malle ning need muutusid komplekssemaks. Sõnavara hulk ja mallide hulk olid omavahel seotud: mida suurem oli lapse sõnavara 2022. a pildikirjelduses, seda rohkem eri konstruktsioone tema 2023. a pildikirjeldusse oli lisandunud. Eri sõnaliigi sõnavara ulatus konstruktsioonide tasandi arengut mõjutavat ei paista.

Viited

- Masso, Anu, Maie Soll 2014. Change in Language of Instruction in Russian Medium Schools: Multilevel Analysis of Attitudes and Language Proficiency. – *Journal of Baltic Studies*, 45, 4, 517–544, DOI:10.1080/01629778.2014.937818.
- Rüütmaa, Tiina, Merilyn Meristo, Reili Argus, Helin Puksand 2023. Õpetajate suhtumine õpetamisse mitmekeelses klassis ja eestikeelsele õppele üleminekusse. – *Philologia Estonica Tallinnensis* 8.
- Vaiss, Natalia 2009. Vene õppekeelega põhikooli õpilaste ja õpetajate hoiakud eestikeelse aineõppe suhtes vahetult enne 2007. aasta gümnaasiumireformi algust. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat*, 5, 287–301. DOI: <http://dx.doi.org/10.5128/ERYa5.19> (22.09.2023).

Kuidas arendada teadlikult eesti keele kui teise keele õppijate rääkimisoskust

Mare Kitsnik (Tartu Ülikooli Narva kolledž)

Rääkimisoskus on võime produtseerida suulist teksti tähenduste loomiseks ja jagamiseks (Chaney, Burk 1998). Rääkimisoskus on keeleomandamisel väga oluline, sest see võimaldab õppijail väljendada oma soove ja mõtteid ning saavutada suhtluseesmärke. Õnnestunud rääkimine võimaldab ka kogeda positiivseid emotsioone ning kasvatada õpimotivatsiooni. (Kitsnik 2019; Dörnyei, Kubanyiova 2014)

Rääkimisoskuse tõhusaks arendamiseks keeletunnis tuleb arvestada rääkimisoskuse loomuliku arenemise põhimõtteid: õppijail on vaja saada mahukat loomulikku ja huvipakkuvat sisendit, neil peab olema võimalus kaaslastega suheldes keelelisi tähendusi läbi rääkida ja loomulikku väljundit produtseerida ning motivatsiooni seda kõike teha. (Krashen 1985, Larsen-Freeman 2007; Swain 1993). Õppetegevused keeletundi valib enamasti õpetaja, keda seejuures toetavad õppematerjalid.

Heas õppematerjalis on rääkimisoskuse arenemist soodustavad õppetegevused kavandatud süsteemselt: lihtsamatest keerukamateni, toetatumatest vabamateni (Goh, Burns 2012). Rääkimisoskuse arenemise algetapil sobib kasutada rohkem harjutusi, milles tuleb etteantud fraase korrata, vastata kindla vastusega küsimustele vmt. Mida enam aga keeleoskus areneb, seda rohkem on vaja kasutada suhtlusrõõmuga rääkimisülesandeid, milles tekitatakse õppijaile vajadus suhelda ja eri keelefunktsioone väljendada. Suhtlusrõõmuga ülesannetes ei tea õppijad täpselt ette, mida kaaslased räägivad, ning peavad olema võimelised suhtluses improviseerima. (Ellis, Shintani 2014; Richards 2006)

Ettekandes kirjeldan B1-taseme õppekomplekti „Naljaga pooleks“ (Kitsnik, Kingisepp 2021a, b) rääkimisülesannete tüüpe: liikumise ja paariliste vahetusega seotud vestlusülesandeid, rollikaartide ja improteatri formaadi abil dialoogide pidamist jm. Analüüsin eri tüüpi ülesannete eesmärgi, ülesehitust ja läbiviimise põhimõtteid. Lühidalt vaatlen ka komplekti järgi õppinud õpetajate rühma tagasisidet rääkimisoskuse õppimise haaravusele, aktiivsusele, jõukohasusele ja tõhususele ning sarnasustele ja erinevustele võrreldes varasemate eesti keele õppimise kogemustega.

Viited

- Chaney, Ann L, Tamara L. Burk 1998. Teaching Oral Communication in Grades K-8. Boston: Allyn & Bacon.
- Dörnyei, Zoltan; Kubanyiova, Maggie 2014. Motivating Learners, Motivating Teachers: Building Vision in the Language Classroom. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ellis, Rod, Natsuko Shintani 2014. Exploring Language Pedagogy Through Second Language Acquisition Research. New York: Routledge.
- Goh, Christine C. M., Anne Burns 2012. Teaching speaking: A Holistic Approach. New York: Cambridge University Press.
- Kitsnik, Mare 2019. Eesti keele kui teise keele õppimine – kas raske töö või kerge lõbu? – Keel ja Kirjandus 1–2, 39–56.
- Kitsnik, Mare, Leelo Kingisepp, 2021a. Naljaga ... Eesti keele õpik B1-tasemele. Esimene osa. Tallinn: Iduleht.

- Kitsnik, Mare, Leelo Kingisepp 2021b. ... pooleks. Eesti keele õpik B1-tasemele. Teine osa. Tallinn: Iduleht.
- Krashen, Stephen D 1985. The Input Hypothesis: Issues and Implications. New York: Longman.
- Larsen-Freeman, Diane 2007. Reflecting on the Cognitive-Social Debate in Second Language Acquisition. – The Modern Language Journal 91, 5, 773–787.
- Richards, Jack C. 2006. Communicative Language Teaching Today. Cambridge University Press.
- Swain, Merrill 1993. The Output Hypothesis: Just Speaking and Writing Aren't Enough. – The Canadian Modern Language Review 50, 1, 158–164.

Rääkimisülesanded eesti keele B1-taseme täiskasvanute kursusel

Katrin Mikk (Tartu Ülikool)

Teise keele õpetajate hinnangul on nende õpilastel kõige rohkem probleeme rääkimisoskuse saavutamiseks. Suurimaid raskusi tekitab just kommunikatiivne osa, kus on keeruline vestluspartnerist aru saada ning ennast suuliselt väljendada. (Kitsnik, Mikk 2021)

Rääkimisoskuse õpetamisel peetakse kõige tulemuslikumaks kommunikatiivset meetodit ning seda õpetajad enda sõnul oma tundides ka kasutavad (Masuram & Sripada 2020, Kitsnik & Mikk 2021). Kommunikatiivne meetod pole aga üheselt defineeritav, mõiste alla kuulub erinevaid lähenemisi, näiteks ülesandepõhine keeleõpe (ingl *task-based learning*), lõimitud aine- ja keeleõpe (ingl *content and language integrated learning*) jt (Ellis 2009). Seetõttu võivad keeleõpetajad kommunikatiivse keeleõppe tunnid täita erisuguste ülesannete ja tegevustega.

Oma doktoritöös uurin rääkimisoskuse õpetamist B1-taseme kursustel. Valisin just B1-taseme, kuna see on keeleoskuse arengus väga oluline – sellest algab iseseisva keelekasutaja tase. Olen pilootuuringu käigus töötanud välja tunnivaatlustabeli, rääkimisoskuse hindamiskaala ning motivatsiooniküsimustiku (Mikk 2023). Edasi on plaanis vaadelda 8–10 kursust ja selgitada välja rääkimisoskuse arendamiseks kasutatavate ülesannete peamised tüübid.

Ettekandes räägin ühe õpperühma vaatluse tulemustest. Rühm õppis Tartus õppekomplekti "Naljaga pooleks" (Kitsnik, Kingisepp 2021) järgi. Õppematerjali valik on keelekursuste puhul väga tähtis, kuna see mõjutab oluliselt tunnis tehtavaid tegevusi. Vaatlesin kursusel kasutatud ülesandetuüpe ja nende läbiviimist (ülesannete vastavust õppekomplektis esitatule, ülesandele kulunud aega, rääkijate arvu, mõõtsin õppijate motivatsiooni kursuse alguses ja lõpus.

Viited

- Ellis, Rod 2009. Task-based language teaching: sorting out the misunderstandings, . International Journal of Applied Linguistics 221-248
- Kitsnik, Mare, Leelo Kingisepp 2021. Naljaga pooleks. Tallinn: Iduleht.
- Kitsnik, Mare, Katrin Mikk 2021. Õppetegevuste haaravus, aktiivsus ja jõukohasus eesti keele kui teise keele täiskasvanute kursustel: õpetajate arvamuste analüüs. Lähivõrdlusi, 153-190.
- Masuram, Jyothi, Pushpa Nagini Sripada 2020. Developing Spoken Fluency through Task-Based Teaching. Procedia Computer Science. 6 Language: English. DOI: 10.1016/j.procs.2020.05.080, 172: 623-630.
- Mikk, Katrin 2023. Kuidas uurida rääkimisoskuse õpetamist? Pilootuuring täiskasvanute B1-taseme kursuse näitel. Eesti Rakenduslingvistika ühingu aastaraamat 125–141.

